

J E L E N K Ö R.

60. szám

Pest szerda julius' 26dikán

1831.

Foglalat. Magyarország (új dékánok a' pesti egyetemenél; Különféle; pestbudai assz. egyesület, 's magy. tud. Akad. jelentése) Anglia (Grey 's Althorp nyilatkozásai a' felső és alsóházban jul. 9kén; lehető új ministerium 's a' t.) Franciaország (Algier igazgatása: francia-angol löverseny; Dupin, Lambert 's egyveleg.) Spanyolország (d. Carlos Spanyolországban; Rodil seregei; cholera.) Portugália (d. Pedro beteg; Madeira sziget meghódulása 's egyveleg.) China (kormány elleni egyesületek) Németország. Törökország (Jerusalemi husvétünnep.)

MAGYARORSZÁG.

Pozsony. A' felső tábla jul. 14ke óta nem tart üléseket. Nádor ő fensége Bécsben van. A' RR. kerületi ülésekben a' majoratus és senioratusi czikkek szerkeztése rostálgatásával foglalatostkodtak.

1831-re tegnap a' pesti m. k. tudom. Egyetemenél következőket választottak az illető karok dékánokká, a' theologiai: Ozvald Ferencz pr. urat 's a' t.; a' törvényi: Miksó Pál hites ügyvédet; az orvosi: Csurgovics Sándort; a' bölcselkedési végre Degen János prof. uu.

Budapest: A' budai és pesti jöltevő Asszonyegyesületek áldásteli munkálkodása, melly szakadatlanul 's csüggetlen erővel, de igazi keresztyén módra csöndesen és zajtalanul, 's azért csak a' figyelmes vizsgáló emberbaráttól közelebb 's egész kiterjedésében ismérve, azonban számos nyomorultat ápolva 's valódi ügyefogyottakat gyámolítva folyvást tart, — legközelebb tiszt. Brunner J. B. urnak, a' budai sz. Anna egyházabeli káplánnak, mint szónoki 's lelkészi jeles tulajdoni miatt becses hírű férjfunak emberszerető szívet is megindítá annyira, hogy ezen tiszteletre méltó pap az e. f. évi hőtűdő alatta' budai fő pleb. templomban tartott, 's épen sajtó alul kiszabadult jeles egyházi Beszédeit a' nevezett budai 's pesti Asszonyegyesületeknek áltengedte oly végett, hogy azok eladásából bejövendő pénz az érdeklött Egyesületek szép czéljai elősegítésére fordíttassék. Ezen derék 's a' keresztyén közönségnek figyelmét méltán megérdemlő beszédek, mellyeknek külseje is igen csinos és tetsző, pesti könyváros Eggenberger J. urnál találhatók, áruk 40 xr. ezüstben. — Hasonlóan küldött a' pesti jöltevő Asszonyegyesületnek, folyvásti czélirányos jótékony-sága tiszta méltatásából, ugyanazon városi kereskedő izraélita Stern ur is legközelebb némi segedelmül 75. v. for.

Különféle. Az országos szemorvos, mint fensőbb közlésnél fogva teljes hitelességgel tudatlik, múlt 1833. év folyta alatt, Abauj és a' vele szomszéd vármegyékben, 82 szembeteg közül 68at előbbi tiszta látásukig, négyet pedig tete-

mes javulásig gyógyíta ki. A' többi tiz beteg gyógyíttathatlan volt. — Nagy-Surány m. városban jul. 15kén tűz támadván, néhány percz alatt nyolcz ház hamvadt el. De nagyobb szerencsétlenség volt ezen kívül az, hogy egy kath. asszony, egy izraélita 's ennek két magzata is tűzbe égtek. — A' felsőturi olvasó társaság felől közlött tudósítást oda kívánjuk igazíttatni: hogy a' társaság valóban f. eszt. maj. 29kén állott föl, 's mint a' többi hasonló szerkeztü egyesületek, olvasás utján czélja 's törekvéseül tűzte ki az értelmi miveltség közösbülését; de alaptökéje még most se külön épület-emelésre, se gazdag könyvtár gyűjtésre ki nem terjeszkedik, tagjai se mind azok. — A' Dunában fürdés e' hó nyáron nagyobb divatba jöve mint valaha, Budapestben. Szomorító azonban, hogy e' különben oly hasznos sőt illy hőségben szükséges dologra oly kevésse ügyelnek. Csütörtök óta mult héten tegnapig majd minden nap fult a' fürdők közül valaki a' Dunába. Ennyi szerencsétlenség a' közfigyelmet teljes mértékben megérdemli. — Ezért is mindenki örömet kecsgetteti magát azon hir valóságával, hogy Mayer ur, ki már néhány év óta czélszerű fürdő intézetet állított a' Dunán, esztendőre azon intézetét nagyobbítani, 's azt egyszersmind uszók számára illesztetni szándékozik.

Magyar tudós társasági jelentés.

A' társaság eszközlése által kijövő folyóirat első kötete e' napokban hagyta el a' sajtót illy czímmel: Tudománytár. Közre bocsátja a' magyar tudós társaság. Szerkezteti Schedel Ferencz, orvos dr. rendkiv. kir. professor, a' m. t. társaság' rendes tagja. Három kömetszettel, mellyek közül egyik ez erömüvek' alkalmazásáról szóló czikkelyhez; a' másik, Zamboni' örök mozgójához tartozik, a' harmadik pedig Zent Lazlo kyrálnak legendaya kezdetét mutatja fac simileben. Budán 1834. — Ezen nagyobb Srétben lévő 's 250 lapnyi tső kötet' tartalma következő:

Értetek ezések: A' philosophia' tárgya', czélja' 's hasznainak fő vonalai. Kállay Ferencz. — Lander' fölfedezései Afrikában a' Nigeren. Angolból. Tasner Antal. — Francia költészet a' XIX. században. Francia után. Csató Pál. — Az erömüvek alkalmazásáról 's munkatételeiről. Györy

Sándor. — Törvényhozás' és erkölcsök' kölesönös hatásaik a' régi népeknél. Ampère után. I. cikkely. Kelet. Jakab István. Zamboni' örökmozgója. Czambert János. Észrevételek. Gyóry Sándor. — Az arabiai beduinok és wahabiak. Franciaából. Petrovics Fridrik. A' tapasztalati lélekismeretből lehozott széptudomány. Nyíry István. — A' föld' theoriája Ampère szerint. Schedel Fer.

Vegyes közlések: Fölfedezések. A' dél-sarki szárazföld. Levelvezések. Petrovics' két levele Berlinből. Régiségek. A' nagyszombati codex 1490—1527. Luczenbacher János. — A' müncheni magyar codex 1466. Fejérváry Miklós. Magyar nyelv' udvari divata. Czech János. Magyar nyelv' ügye, Hontban, Verőczében. Népevelés. Beke Kristóf' nézete 's alapítványa. Marczibányi Lajos kérdése, érdekelve. Jutalmak. A' magyar tudós társaság' folyó jutalmi. Marczibányi Lajos' jutalomtetele. A' Marczibányi-intézet' 3d. jutalomosztása. Alapítások. A' magyar tudós társaság' pénzalapjának legujabb növekedései. Művészetek. Játékszín (magyar). Festészet. Szobrászat. A' m. tud. társaság' könyvtára' gyarapodásai (hivatalos cikkely).

Eléterjeszti ugyan a' Szerkeztető vezérszava, a' társaság' nézeteit, ohajtását, e' jelentés azonban előre is hirt ad felőle, azon ígéret szerint, melly az igazgatóságnak a' társaság' 1832-beli munkálódásairól szóló jelentésében az 1833-beli Névkönyv' 33d. lapján áll. — A' társaság' 4dik nagy gyűlése 1833ban Novemberben, azt találta a' magyar literatura' mostani állásához képest legezélirányosabbnak, hogy e' folyóirat eképen jelenjen meg: 1) Tartalma tudományos, encyclopaediai legyen, kiterjeszkedjék az emberi tudás' minden ágaira, leginkább azonban a' jelen idő' haladásaira, 's az előadás' formája ne bírálható és vitatkozó hanem inkább értesítő 's közlő lenne; irányul pedig az vétessek, hogy azon hazánkfíjai kik külföldi folyóiratokat nem tarthatnak, miveltségi szükségüknek ebben némi pótlékát leljék. 2) A' megjelenendő kötetekbe tehát ezen kitűzött czélnak megfelelő, akár eredeti, akár fordított cikkelyek véteszenek. 3) Mivel pedig a' társaság' tagjai, vagy ülésbeli egyéb tárgyakkal, vagy külön dolgozással vagynak elfoglalva, ide való munkálódásra minden tag nem köteleztethetik, 's így a' folyóiratot az egész társaság nem is a' maga saját munkájának nyilatkoztatja, hanem a' szerkeztetőnek csak úgy leszen segédére, a) Hogy ő, a' kezéhez jövő eredeti dolgozatokat héti ülésben bemutatván, azok közül mindenik megvizsgálására az ülés, tagot nevez, kinek javaltára a' kéziratot a' szerkeztető kiadja, vagy ellenkező esetben az elmarad. b) A' társaság által járatandó külföldi folyóiratokból az érdekesebb cikkelyek' lefordítására a' szerkeztető, társaságbeli tagot vagy nem tagot megbiz, 's ezen segé-

dek' nyelvbeli előadásáért is irójukkal együtt ő kezeskedik. 4. A' könyvismertetési 's minden egyéb miveltségi tudósítások' összegyűjtése, egybeállítása a' szerkeztető gondja. Egyébiránt: 5. A' fő felügyelés folyvást a' héti üléseké. Illy értelemben levő utasítások mellett hagyta meg a' 4d. nagy gyűlés is a' szerkeztetést Dr. Schedel Ferencz rendes tagnál, ki szerkeztetőnek az 1832-ben volt 3d. nagy gyűlésben választatott. Óhózzá ne sajnálják tehát a' Tudománytárba dolgozni kívánók eredeti értekezéseiket, vagy annak tárgyaihoz számítható fordított apróbb cikkelyeiket tisztán készült kéziratban megküldeni. Bírálathoz ilyenek véve, és ha jók, elfogadva, akár tagjától a' társaságnak akár nem tagjától, mivel a' felebb érintett elrendelés szerint e' folyóiratban nem egyedül a' tudós társaság kíván előlépni, hanem mint középpont ohajtja eszközölni a' külföldi miveltség' haladása megismertetését, 's ébreszteni a' honi jobb elméket, tudományos miveltség' közebb terjesztésére. — Felvehető dolgozatok között a' társaság' igazgatósága határozatához képest, egyegy ívnyi eredetiért az irónak járandó tiszteletdíj 8 pengő; fordításért 6 pengő forint. — Meg fog pedig jelenni évenként négy kötet, a' mennyire csak lehet, mindig pesti vásárkor, 's nagysága mindeniknek 15 ívnyi körül leszen, szükség kívántával réz vagy kőmetszetekkel. Az előre fizetni kívánó, négy kötetet közönséges papiroson 4; finomon 6 pengő forintjával vehet meg; egyes kötetek ára közönséges papiroson 1 fr. 20 xr. finomon 1 fr. 50 xr. pengőben, Pesten Eggenberger József könyvárosnál, kihez minden más könyvkereskedő is utasítatik. — A' magyar tudós társaság' igazgató, tiszteleti, rendes és levelező tagjai, 4 fr. 48 xron kaphatják meg előfizetés utján a' finom papiroson 4 kötetet, a' közönséges papiroson levőt 3 fr. 12 xrért pengőben, 's így, külön is a' köteteket százától huszával olcsóbban a' társaság' pénztárnoki hivatalánál. Mert a' melly példányokat itt szerzenek meg a' tagok, azok' előadása körül az említett középponti könyváros nem fáradván, érettek a' száztól husznak nem kell kijárni. Pesten, a' héti ülésből jul. 21én 1834.

A' titoknok által:

A N G L I A.

Következő volt a' felső 's alsóház vitája jul. 9kén, mellyen Grey gr. a' felső, Althorp l. pedig az alsóházban lemondásukat, 's ennek okait előadák. Grey már előbbi napon elhalasztatá az irlandi esendbill-indítványt egy napra. Szokatlan volt e' lépés már magában is, de Grey l. belső háborgása, mellyet viselete árult el, még inkább elhité a' lapok által elterjesztett hirt a' minister-

együtt ő
den egyéb
egybeállí-
: 5. A' fő
y értelem-
neg a' 4d.
hedel Fe-
az 1832-
tt. Öhozza
lgozni ki-
ak tárgyai-
veiket tisz-
Bírálat alá
adva, akár
tól, mivel
olyóiratban
lépni, ha-
a' külföldi
s ébresztes-
miveltég'
ozatok kö-
atához ké-
ak járandó
gő forint. —
y kötet, a'
sárkor, 's
szen, szük-
el. Az elő-
éges papi-
vehet meg;
n 1 fr. 20
ten Eggen-
minden más
magyar tu-
des és leve-
neg előfize-
a' közönsé-
ngöben, 's
ával olesób-
ál. Mert a'
g a' tagok,
ontí könyv-
usznak nem
11én 1834.
k által.

z vitája jul
orp l. pedig
okait elő-
ztatá az ir-
Szokatlan
rey l. belső
még inkább
a' minister-

változásról, főképp mivel más nap is erősíték azt. Nagy megindulás uralkodék a' parliament egész környékén estve felé. Már jóval a' szokott óra előtt tömve valának a' termek. A' felsőházban különösen az oppositio (tory) padjai sűrűn megteltek, a' királyszék körüli, 's a' korlátok előtti tért pedig alsóházi tagok foglalák el. 5 órakor helyt fogott a' lordkancellár a' gyapjuzsákon. Kérelmek nyújtattak be az egyház föntartatása iránt. Nem sokára megjelent Grey. Közös suttogás futá végig a' termet, de mély csöndre változékát az, midőn fölemelkedék. Előbb a' négyes szövetség másolatát tevő a' ház asztalára. Valamennyi szózat „napirendet“ kiáltott. Az irlandi esendbill-indítvány tudósítása hozaték elő. Grey ismét fölállott. Szembetűnőleg meg vala belsője indulva. „Felállok Mylordok, így kezdi, de elérzékenyülte folytatni nem engedé. Az oppositio-részbeli lordok biztatva kiáltoztanak feléje. E' kiáltozások czélja most az volt, hogy azalatt a' ns lord magához térjen. Többször erőködött szólni, de hijában; ellágyulta elfojtá, 's teljes 3 percnyi állás után ismét leült közös helybenhagyó kiáltozás között. Az érzenyítő jelenet mindenkit meghata. Wellington használá ezen idő közt néhány kérelem-benyújtásra az egyház-föntartatása iránt. Ekkor újra fölkel Grey, 's noha ki tetszett szokott nyugalmas állapotra még vissza nem térté, szavait még is így kezdé: Mylordok! Valóban pirulok, (tetszés) az elérzékenyülés tulhatalmazásán, mellyet e' pillanatban mutaték. (hangos tetszés) Mylordok, épen ő Főlségével szólottam, 's azon elbájoló nagy szívesség, mellyben kegyelme részesített, magamon kívül ragadott (hangos hosszan tartó tetszés.) Azonban, Mylordok! kötelességet kell teljesítenem, mellytől, bármi kedvetlen is az, meg kell szabadulnom. (halljuk! halljuk!) Midőn javaslom az Uraknak, hogy ezen előhozott tudósítást (az irlandi esendbill-indítványról) fogadják el, nem úgy teszem azt többé, mint a' korona ministere, hanem mint a' törvényhozás egyes tagja, mélyen érezve annak szükségét, hogy erővel birjon a' kormány Irlandban. Lordságtok természetesen némi fölvilágítást fognak azon környületek felől ohajtani, mellyek mostani helyzetembe juttattak. Emlékeznek még, hogy kérdeztek néhány nap előtt: vettem e részt azon közleményekben, mellyek azon embernek tétettek, ki Irland ügyeiben erős (igen nagy) részvételéről ismértetes. (O'Connell) nem akarok rá nézve más kifejezéssel élni. Ismétlem, hogy e' közlemények nem csak közre munkálásom, de minden tudtom nélkül történtek. (nagy tetszés.) Ha tudtam volna rólok valamit, mindenkép ügyekeztem volna meggátolni azokat. A' tapasztalás megmutatá, hogy ott semmi közleményt sem tehetni bátorsággal. (nagy tetszés.)

„Előadja ezután: mikép jun. 23ig mindig hiedelemben volt, hogy szükséges az indítvány megújittatása. Jun. 23án azonban az irlandi lordhelytartó (Wellesley) levelet bocsátott hozzá, melly egészen más szempontból adá a' dolgot elő. Grey azt vélvén, hogy e' nézet talán nem sajátja lesz a' lordhelytartónak, azonnal irt hozzá, miután a' levelet többi minister társaival is közölte; hogy a' dolgot velősen fontolja meg. Ujra érkeztek levelek, mellyekben a' ns marquis azt tanácsolja: maradnának ki az indítványból némelly záradékok. Grey a' haditörvényszék záradéka kihagyatásában megegyezett. Az így fölkészült indítványt a' lordhelytartó is elfogadá. A' másik (vagyis alsó) házban szelét vevén egyik tag e' bizodalmas és magányos közleményeknek, azok előadatását kíváná. (O'Connell). Fájdalommal láttam, hogy olly tagok is (Peel, Murray 's t.) támogaták indítványát, kik tulemelkedve minden pártnézetten, egyedül Irland békitésén ügyekeznek. Tudván ama' tag e' közleményeket, azon kormánytagot, kitől hirül vevé azokat, következtelenséggel vádolá, mi a' parliament egész eddigi tartásával ellenkezik. Következése az lett, hogy a' kincstár-lord (Althorp) tisztérül lemondott, 's e' lépés őt is (Greyt) lemondásra birta, mit már régen tett volna, ha társai nem kérték, 's az alsóház számos tagjai még utóbbi időkben is maradásra nem kisztették volna. „Mult martziusban léptem 70dik évembe, 's érzem, hogy, ámbár a' szolgálat közönséges dolgai vitelet megbirom, erőmre, bátor egészséggel vagyok megáldva, 's minden betegségtől menten, (halljuk! halljuk!) még is sok és súlyos lesz az, 's hogy nehéz körülményimben, mellyekbe jutottam, mindenki helyeslette 's igazolta volna eddig is hivatalomból kiléptemet. Megmaradtam tehát. De most, midőn a' kincstár-lord segedelmétől is megfosztattam, ki a' kormány intéző tagja volt az alsóházban, 's kiben teljesen biztam, — a' kormányt tovább is folytatni nem hihetém. Lemondottam tehát én is. 'S elbocsáttatási kérelmünket ő Főlsége elfogadta, 's tisztemet, még csupán addig folytatom, míg ő Főlsége utódomat (successorom) ki-nevezi. Én mindent kimondottam, és semmit sem hallgattam el. Ha hibáztam tévedésből, bocsánatot kérek a' háztól, 's meg vagyok győződve, hogy igaz és barátságos tekintettel is lesz azon nehezségekre, mellyekben valék.“ (Rekesztésül: előábrázolá mind azt, mit ministeriuma tett. (adjuk később) A' ház rövid vita után elhalasztatott.

Az alsóházban a' terem 's karzatok tömve valának háztagok 's hallgatókkal. A' gyülekezett feszülten várakozék. Palmerston l. a' négyes szövetséget asztalra tevén Althorp l. fölkelé, 's imígy szólott: „Helyzetemben szükségesnek tartom fölvi-

lágositást adni a' háznak, mire engedelmet is kértem ő Fölségétől. (halljuk!) Midőn a' kabinet azon tanácskozott: meg kellé a' csendbillt ujitani vagy sem? azt hívém, hogy a' hadi törvénszékeket illető záradékokat kivéve igen is megkellene. Nem szükség, ugy tartom, még mondanom, hogy akaratlanul, 's csak a' dolog sürgetősége miatt győzöttem így meg. Titkos és bizodalmas közlemények Irland lordhelytartójától azonban az ügyet még egyszer a' kabinet vizsgálata elibe terjeszték. Ekkor jelenté az irlandi statutitoknak, mi czél-szerű lenne a' tisztés és tudós urral szemközt (O'Connell) tudatni, hogy az indítvány még vita alatt van. Én abban semmi veszélyest sem láttam, de arra kértem, hogy közleményben fölötte óvakodó legyen, 's az ügyet mértéktelen nyíltsággal ne kockáztassa. (Nagy tetszés.) E' közlemények tartalma azt hitét velem el, hogy az indítvány 3 első záradéka (a' népgyüléseket illető t. i.) nem épen lényeges vagy sarkalatos; 's abból kimaradhat. E' véleményben ama' záradékok megújításának ellenszegültem. (halljuk! 's tetszés.) Ellenzésemben az inverneszi, cambridgei, edinburghi 's coventryi tisztés tagok is (Abercromby, Murray, Littleton, és Russel (v. Elliee) urak) támogattak. (iszonyu tetszés.) A' kabinet ellenünk végze. Mi tehát kevésb számuak, fontolatra vevők: kilépünk e a' ministeriumból? de kötelességünknek találtuk megmaradni abban. Érzettem azonban, hogy illy körülmények közt e' rendszabást a' házban nehezen védhetem. De miután csütörtökön tisztés barátom az irlandi statutitoknak nyilatkozását hallám, 's közleményei terjedelmét észrehevém, meggyőződtem, hogy azon nehézségek meggázolhatatlanok. (halljuk! halljuk!) A' hétfő-éjjeli vita O'Connell ur indítványáról megmutatá, hoy én ez indítványt 's az országlás dolgait is rám nézve becsülettel, az országra nézve pediglen haszonnal e' házban tovább nem vihetem. (Nagy tetszés.) Még azon éjjel irtam Grey grófnak, kérvén őt: nyujtaná elbocsáttatási kérelmemet a' királynak be, mit ő Fölsége kegyesen el is fogadott. Tisztés barátim részéről fel vagyok hatalmazva mondhatni, hogy e' lépésemet teljesen jóvá hagyják. Így áll a' dolog, mennyire engem 's tisztés barátimat illeti. Végtelenül fájlalám, ha honfi-társim viseletemet nem helyeslenék. (halljuk! halljuk! 's tetszés.) De még inkább fájlalám, ha e' ház tagjai többsége nem javalná azt, kik annyi bizodalommal tiszteltek meg eddig, 's őszinte tartós segedelmökkel helyemen állhatásra képessé tettek, mellyre különben tehetségim olly kevéssé tesznek méltóvá. Valóban igen fájdalmasan érzeném, ha viseletemet helyben nem hagyják! (ismétlett tetszés.) Én megtettem a' nyilat-

kozást, mellyre kötelesnek érzém magamat. Egyedül azt adom még hozzá, hogy tisztemet csak addig viendem még, mig utódom kineveztetik, 's hogy addig természetesen kötelességemnek nézem a' kormány szokott dolgait e' házban tovább is folytatnom. A' ns lord kábitó 's hosszas tetszési lárma közt ült le. — Utána Littleton az irlandi statutitoknak szólott: „A' ház ns barátom nyilatkozására bizonynyal nekem is enged néhány megjegyzést. Senki e' házban valaha kinosb helyzetben nem volt mint én most. (halljuk!) Én két hibát követtem el: 1) hogy a' tisztés tudós taggal szemközt (O'Connell) közleményekbe bocsátkoztam az első minister engedelme nélkül. De 2) még inkább hibáztam, hogy olly férfiban helyezék bizodalmat, ki arra olly kevéssé mutatá magát méltónak, (halljuk! és tetszés) nincs könnyebb mint később látni által, mit 's mint kelle vala legokosabban cselekedni. Karakterem 's érdekimre nézve legokosabb lett volna tisztshelyemet azonnal odahagynom, mihelyt megértém a' kérdéses záradékoknak az indítványból ki nem maradhatásukat. Megtettem volna én ezt, de azon gondolat tartóztatott vissza, hogy viseletem a' kabinet többi tagjaira is befolyással lehetne, 's a' mostani ministerium föl-oszolhatnék, mire, megvallom alkalmat adni nem mertem. Bátorságom sem volt olly lépésre, melly e' veszélyt okozhatá. (hangos tetszés.) Arra szántam tehát magamat el, mit böcstelennek nem reménylettem. (tetszés 's halljuk!) Azt hittem én, hogy O'Connell ur, 's a' közötttem történt beszélgetés tovább nem jutand, valamint arról is meg voltam győződve, hogy ama' záradékok kimaradnak; azért nem is véltem szükségesnek ns barátommal többet tudatni a' közlötteknél. (halljuk! halljuk!) Csak azt kívánom a' háztól, higye el, hogy egyetlen ohajtásom volt olly ország megbékülését mozdítani elő (zajló tetszés), olly országét mondom (Irlandét), melly mióta nyilvános életbe léptem, leghőbb, legőszintébb érzelmimmet bírāja (tetszés), 's mellyért most némileg felelős valék. A' szónok iszonyu tetszés-kiáltások közt ült le. Fölkelt utána O'Connell mondván, hogy ő kétszeresen kárhóztatja, 's épen sem szándéka mentegezni magát. Megvan győződve, hogy Littleton ur böcsülettel hánt vele, 's képesnek nem hiszi őt más bánásmódra. (tetszés.) „De, ugymond, a' ház igazságos itéletére hivatkozom, tehettem é Irland iránt másképen, Irland iránt, melly annyi bizodalmat helyzi bennem. — Midőn másokkal szólottam, elhallgattam, honnan tudám a' mondottakat. Szintolly buzgón ohajtom én is, mint más akárki olly ministerium tovább főállását, mint szabadelmű érzelmeivel, a' mostani. — Ők teljes bizodalmostat birják (halljuk!), 's ugy hiszem, az országét is

(hangos tetszés). A' legerősb kormány, véleményem szerint, csak javítás 's ujtás elvén épülhet. Kérem tehát, hogy indítványomat a' levelezések előadatása iránt visszahuzhassam." Azután Hume ur jelenté sajnálatát azon, mit a' ns. lordtól imént hallott. — Althorp még egyszer fölkele nyilatkoztatván, hogy míg ő, 's tisztos barátja kiléptüket hirül adják, Grey azalatt másutt kijelenté, hogy a' mostani igazgatásnak vége. (mély megindulás.) Hume ur hirtelen felszökve harsányon azt kérdi: „Ki állíthatja, hogy fenállhat ministerium más elveken, mint a' millyekhez a' ns lord 's társai szítanak? Megpróbálhatják, de nagyon kellene tévednem a' ház 's nemzet érzelmeiben, ha teljes lehetetlenség nem volna tory kormányt tolni Angliára. (hangos tetszés.) Én még egyszer kimondom sajnálatomat e' történet fölött." Az ülés Hume indítványára ezután 11ig elhalasztatott.

A' Globe szerint a' király Melbourne lordot nem ministerium-szerkesztés, hanem tanács végett hivatá magához. — Mint mondják Grant, Ellice, és Abercromby uu. is lemondottak. — Folyvást hirlik, hogy Althorp leend az első minister, a' börszén Durham-ot, Palmerston-t, Stanley-t, Peel-t rebesgetik annak, sőt Broughamot is, melly esetre Denman lenne a' lordkancellár. A' torylapok sőt a' Times is élesen kikel Brougham ellen azon nyilatkozásaért, hogy ő hivataláról nem mondott le, állítván, hogy ha az első minister lemond, az egész ministerium fel van oszolva, 's ez úttal annál inkább, mivel Althorp l. az alsóházban egyenesen kimondotta, hogy Grey igazgatásának vége. A' True Sun szerint nagyon lehetséges, hogy ismét toryministeriummal tesznek próbát, 's a' királyné ezen előlátásban v. sejtésben távozott Németországba. A' lapok már rég panaszkodnak a' királyné befolyásán az ország ügyeibe és pedig a' nemzet kijelentett iránya ellen. — A' ministerium-képezésről jul. 12-keig még semmi bizonyost nem tudtak, de az való, hogy a' király Melbourne lordon kívül még semmi egyéb statusérfival nem értekezett. 12én reggel Windsorból küldeményvel a' lordkancellárhoz sietve érkező hirnök azon szóbeszédre adott alkalmat, hogy Brougham lordra bizatott az új ministerium szerkesztése. Délután 3 $\frac{1}{4}$ kor következő tarka hírek szárnyaltak: Melbourne l. ő Fölsége nevében Wellington hgnek Sir R. Peelnek, és Stanley urnak tett ajánlatokat. E' hirt az Albion (torylap) nagyon hihető 's valószínűnek tartja; — Palmerston l. tiszta lapot (carte blanche) nyert ministerium-összeállításra; — Durham l. az első ministerségre hivatott meg; ki a' Timesnak nagyon tetszenék; Az első minister helyével Brougham lordot kínálták meg, melly esetben a' lordkancellár dolgait biztosság vinné; — Althorp l. al-

kalmasint engedni fog, 's ismét a' ministeriumba lépend, melly esetben első minister lenne — a' régi állatőr részekkel; — végre: Sir Robert Peel intést vön, hogy kész legyen udvarlani a' királynak, ki az új kabinet szerkesztését rá szándékozik birni. E' hir nagy benyomást okozott. — Éjszaka-amerikában a' Clay 's bankpárt ellen junius 16án Jackson győzött.

Wetford irlandi grófságban Waddy ur, (repealer vagy unio bontó) 25 szótöbbséggel parlamenttaggá választatott. — A' Courier français szerint a' francia kormány által vett hir után az angol flotta Naupliából ismét Máltába tért vissza.

FRANCZIAORSZÁG.

Mint mondják Decazes hg Algier kormányától Soult vetoja által végkép elmozdított. Kérdés már most: valljon létesíti é Soult Molitor marsal kineveztetését? E' tárgy fölött következő elmélkedésre fakad az Allg. Z. egyik levelezője: „Algier igazgatása szövevényes kérdés. A' francziák nem értenek az idegen individualitásokba 's nemzetiségekbe alakuláshoz, illeszkedéshez. A' mórokat (maurus), törököket, 's arabokat kitanulni, eszökebe sem jut. Bonaparte sem sokat törődött Európában a' németek, olaszok, lengyelek, 's oroszok kitanulásán, 's ez egyik fő oka megbuktának is. Így akarnák most egyszerre a' francia igazgatást olly országra kiterjeszteni, hol okosabb volna, a' benszülötti szokásokat kifürkészni, sajátját tenni 's belölök és általok javítani. Eddig még csak egyetlen ügyes, de félénk, embert küldöttek Algierba, 's ez Pichon volt. Savary nehézséges elfogultsága nem szívelheté őt. Utána közönséges kormányembert utasítottak oda. Ellene azonban sok panasz támadt, 's mint hire fut, vissza fogják hini. Már most az a' kérdés: Algier kormányzója polgárságból, vagy katonaságból választassék e? Az angolok Indiában a' főhatalmat tapasztalt generálok kezébe teszik, 's okosan. Keleten a' hatalmak (az igazgatásiak) nincsenek különválva, 's a' tekintet a' fegyveres erő részén van. Természetes, hogy keleten a' hadiembernek diplomatának 's igazgatónak kell lennie. Clauzel eléggé ügyes volt, de nem bíztak benne, 's attól féltek, hogy a' becsvágyó ember kezében távol sok hatalmat hagytak. Parisból akarának tehát igazgatni, 's a' főemberrel Algierban mint valami ispánnal banni. Csupa képtelenségek! Fő szükség Algierban önálló férfi, alkirály-féle, szükséges se reggel, de a' kinek mennyire csak lehet jó generálnak, diplomatának, 's igazgatónak kellene egy szersmind lennie. A' bureau mázolásoknak legyen már végök, 's eleven fő állíttassék helyökbe gyors éles belátással és sugallással.“ —

Parisban a' laptözsérek mivel „Le bons sens,“

(ép értelem) nevű hírlapot az utcán hordoztak a nélkül hogy árulták volna azt, 1. fr. birságra 's költség-megtérítésre ítéltettek. — Maloban a' franczia 's angol lovak közt verseny volt. A' lobogók mind két felől egyenközlög (parallel) voltak kitűzve, de mivel a' francziák alantabbak voltak, a' lovak ijedeztek, miért az egyik bíró a' kiszegzett szál v. poznára tekeré azokat; sok azonban fölakadt rajta, 's a' lobogók megint lengtek. Szóba jöven pedig miért vannak az angol lobogók magasbra tűzve a' francziákénál, az egyik angol bíró levéteté mind a' két lobogót, mondván: angol vagy franczia, franczia v. angol, mindnyájan barátok, 's öszszegöngyölé azokat. Mindünnen hangos tetszés rivalt feléje, 's a' versenyfutás rendesen tovább folyt.

A' Temps magasztalólag említe Dupin ur fogadtatását Angliában, a' National azonban sok furcsát beszél azon módról, mellyel egy koros követ (Talleyrand) királyának a' jul. revolutio óta gombaképen felszökkent polgári barátiról szólani szokott, 's azt felső helyre is béjelenteni. Igy jelenté azt is, hogy a' követház egykori 's jövendő elnöke (Dupin) az angol alsóház biztosságában a' gunyirási törvény, a' sajtó állapotja, 's egyéb ide vágó törvények miatt megkérdeztetvén, a' tisztos urak nagy csudálkozásukra tolmács által azt felelé: a' törvények csak jók volnának, de a' sajtó undok. Hozzáteszi a' National az illető felek megnyugtatóására, hogy ő ezen adatokat nem a' tülleriákból kapta, sem pedig a' követségi lakból. — Lambert ur, az Isere-megye békebirája, mint-hogy a' kir. ügyvéd kívánságára az emberjogok társaságában részvevők névjegyzékét elkészíteni vonakodott, mondván, hogy ő sem több, sem kevesebb mint békebíró, hivatalából kitétetett. — A' Temps szerint a' kormány a' párisi erősítvények-iránti tervével fölsülvén, azzal akar most kármentesülni, hogy a' Palais-royal 's a' tülleriák közelében megerősített laktanyákat (kaszárnyákat) készül építeni. Névszerint a' kereskedői törvényszék helyét választották arra, mert a' kiütendő lázadásokkor nagy hasznót ígérnek. A' St. Antoine-külvárosra szolgáló magtárookra is gondot fordítottak. — A' St. Pelagie-be (hol az elítélt republ. fogva tartalnak), csak a' Moniteur-t, Journal des Débats-t, Constitutionnel-t, Impartial-t, 's a' Journal de Paris-t szabad bebocsátani, egyéb oppositioi lapok tiltvák, noha még a' jun. lázadás-kor is (1832) még a' Revolutio-t 's Tribunal sem véve ki, minden ujságot bebocsátottak.

Az idei franczia. ipar-mű mutatvány-tárban egyéb készítvények között, 15,000 óra van lítéve (3,750,000 frank értékű), 40,000 pár gyertyatartó, (középarban 20 frankkal, 800,000 fr.); 3000 pár karos nagy gyertyatartó, (200

frank értékkel 600,000 fr.); 60,000 üveg gömb koszorú- v. függő gyertyatartók v. lámpák (1 millio értékkel) ezen tárgyak 11 millio értékűek. Vállakat (füzettyüket) is szemlélhetni közöttük, néhányat pedig 4—500 frank becsüt is. Páris évenként 60,000 vállat küldöz a' tartományokba szerte.

SPANYOLORSZÁG.

Jul. 4keig, meddig a' j. d. Débats madriti levelei terjednek, már a' tartományi cortes-követek is jobbára mind meg valának választva, 's a' mint reményleni lehete, liberalis szellemben. A' madriti négy követ közül csakugyan egy sem visel kormányi hivatalt, 's valamint a' barcelonai követek, részint kereskedők, gyárnokok vagy, részint jószág-birtokosok. Torreno gr. új ministert, Cuencában választák meg, 's hihetőleg még Asturiában is mint szülőföldén elválasztandják. Elnökül a' proceri kamarához, már nem annyira emlegetik Rosát, mint d. Francisco infaust, ki jelenleg a' cholera közepett is, családostul Madritban tartózkodik. A' cholera ugyan még privat házaknál a' fővárosban nem jelentkezik, hanem csupán a' kórházakban. Minden elmét csupán e' mirigy foglalatokodtat. A' déli tartományokban egyre terjed és pusztít. Madritból a' franczia követ is kiutazott a' királyné udvara után. Rodil seregei jul. 2kán érkeztek meg Vittoriában; Zumalacarreguy hada csupán féi érányira fekütt a' várostul, azonban alkalmasint gondosan kerülni fog minden összeütközést. Rodil megérkezte hírére, az elisondói junta (carlosita) azonnal elhatározá a' tartomány minden fogyverfogható lakosát 17 esztendőstül kezdve 45ösig fegyverre szolítani. Azonban az alcalde, kire e' határozat teljesítése bizatott, megszőkött Franciaországba. — Navarrában kevés nap mulva nagy vérengzések történhetnek, miért is a' vagyonosabb lakosok valamennyin eltökélve vannak szinte Franciaába vagy valamelly, kir. seregek által megrakott közel városba futni. — Rodil mint újabb hírek jelentik, 6kán Pamplonába jött 6000 emberrel; tehát így seregének másik felét alkalmasint Vittoriában hagyta. Segastibelza e' hirre sietve venult el Pamplona környékirül. — Nevezetes a' Courier tudósítása jul. 12kérül: „Igen feltűnő hir kereng a' cityben, úgymond, t. i. hogy d. Carlos néhány vele jött tisztetül, United Kingdom gőzhajón Spanyolországba hajózott volna el! — Épen midőn lapjainkat mond tovább, sajtó alá bocsátanók; teljes hitelességű forrásbul értjük, hogy a' mondott hir igaz. A' hajó, mellyen az infans indult, hadi módra volt fölkészülve.“

PORTUGÁLIA.

Carolina orosz brigg 200 spanyolt hozott e' napokban Portsmouthba Portugáliából, de a' kiszállítás meg nem engedtetvén, azonnal tovább vi-

torlázott 's mint hívek, vissza Lissabon felé vagy talán inkább Spanyolország felé Carlossal egyetértve. Szint ekkor jöve meg Lissabonból „City-of-Edinburgh“ hajón 300 angol matróz és tengeri katona, kiknek, a' pedroi hajóhad kevésbre szállítása következtében, szolgálataik Portugálban kitelt. Mindnyájan igen megelégtelve voltak, hogy d. Pedro adott ígéreteit a' fizetésben pontosan megtartotta; 8 nap múlva ismét egy sereg új szállítás jő. A' cholera Portugálban is jelentgetimagát, de mindedig csupán egyeseknél, és szemelgetőleg. D. Pedro igen beteg; tüdő fájdalmai, melyeket már Brazíliában bizonyos lórülés óta érez, mindinkább nehezülnek. Palmella és Carvalho gyakori conferentiát tartának e' napokban: hogy mi tevék lennének a' kormányal, ha d. Pedro megtalálna halni. Valóban ez nem kis zavart okozhatna, a' még zavarokból egészen ki sem tisztult Portugáliában. — Madeira sziget meghódulásáról következőt irt a' Mor.-Herald: Már néhány nap óta folyvást közel tartott a' szigethez d. Mariának egyik hajója „d. Pedro“, midőn egyik reggel a' magas tengerről egy másik kékfejér lobogós hajó közeledék hozzá 's egymást üdvözölő lövésekkel tisztelék. A' sziget partjára constitutionalisok gyűlének össze, 's a' látvány miatt reményök újra éledni kezdett, mert ben a' szigeten már közös vala a' hír, hogy d. Miguel nevezetes segítségre tett szert, melly által a' háborut bizvást folytathatja. Más nap az első fregát közel jöve a' parthoz, 's beszéd-csöven jelenté: hogy immár a' háborunak vége, Miguel megadta magát, seregei a' fegyvert lerakák, 's hogy a' hajón kormányi parancsok vannak a' szigetkormányzóhoz. A' kormányzó eleinte nem akart e' hírnek hitelt adni, valamint nem a' hozott parancsokat elfogadni. Rá beszélek a' népet: mikép a' hír csupán költemény volna, d. Miguel birná Lissabont 's a' t. 's a' constitutionalisokat, kik ama' híreket terjesztették, utcákon 's egyébütt piszkok 's mocskokkal illeték. Az angol consul birta rá végre még is a' kormányzót, hogy legalább a' hivatalos irományokat fogadja el, mellyek számára a' hajóruul fegyvernyugvási lobogó alatt azonnal el is hozattak. Ez jun. 3kán történt. A' kormányzó tüstént egybehivatá a' tanácsot, az irományok fölolvastattak, 's határozat lön: más nap a' chartát és királynét kiáltani. Erről tudósíták a' fregát kapitányát, ki egyszersmind meghivatott, más nap reggel 10 órakor megjelenni a' kihirdetésnél. Délután azonban némelly katonák, már nem várhatván a' hirdetést, utcákon és nyilvános téreken vivázní kezdének a' királynéra és chartára, mit mások, különösen a' vadászosztályiak nehezen tűrének, sőt a' szerzetesek által fölbizgattatván, amazok-

kal czivakodni kezdének, mi egész éjjel tartott. Reggel megjelent a' hajókapitány, de már ekkor a' kormányzó elállott szavátul, 's a' hirdetést ellenzé, okul vetvén a' sereg egyik osztályának átkodottságát, melly a' hír valóságát hinni nem akarja; mivel pedig erre ellenvetések hozattak föl, a' kormányt kész vala egyik osztálynoknak adni által, ki azonban ezt nem fogadá el. A' kapitány protestált 's visszatért hajójára. Végre a' seregből egy őrnagy, neve Abreu, állott elő, 's kimondá a' generálnak, hogy ha csupán a' seregek kéteskedése gátolná az új kormány elfogadtatását, ő a' maga ezrede hozzáállásáról jót áll, a' többit pedig szinte rá fogja birni az elfogadásra, mi csakugyan két ezrednél azonnal meg is történt. Alig hallá ezt meg a' városi nép, nyugtalanokodni kezdé, a' tiszték pedig rakásra tódultak a' kormányzóhoz és sürgeték a' kihirdetést. A' kormányzó tehát újra meghivatá a' kapitányt. Ez volt 5kén délben. A' nép már nem tűré a' várakozást, mindinkább zajogni kezdé, 's 2 órakor egyszerre az egész város (Funchal) kiáltozni kezdé „éljen a' charta, éljen a' királyné!“ A' várálgyuji megdördültek, 's a' nép fejkék lobogókkal ment a' kapitány elébe, kinek meg nem engedé hogy saját lábain jöhessen, hanem vállakra emelé, 's örömkialtozások közt hozá föl a' várba. Itt azután minden rendesen ment véghez. A' kormányzó 's hivatalok aláírák a' hódulás-irományt 's esküjüket letévén, az irományokat a' kapitánynak átadák. Ismét örömkialtozások a' nép részéről. A' hajó üdvözölő lövésekkel távozott el a' szigettől, mellyen azután a' kihirdetési ünneplés még 4 napig tartatott. A' hódulási iromány aláírásában a' szigetkormányzó egy gondolatlan hibát követett el, magát „maderai gróf“-nak irván, melly czimzetet Migueltól nyerte. Ezért a' hozzá ment válaszbán azon feddést kapta, hogy másszor hasonló czimzetektől, mellyek hozzá nem illenek, tartózkodni méltóztassék.

C H I N A.

A' chinaiak nagyon hajladók zendülésekre a' kormány ellen. 1832ben Peking éjszaki részében „csudálatos egyesület“ nevű titkos társaságot fődöztek föl. Ezen egyesület feje egy öreg embert küldözött Pekingbe, kinek ganéjszedő czondrában kelle megjelenni. Ez öreg embernél azonban pénz volt 's azt ő szegény katonák és szükölködők közt osztá ki, hogy hajlandóságokat meguyerje a' csudálatos egyesületbe lépésre, 's a' megkivánt eskü letételére birja. — E' czimboraságok terve oda czélt, hogy 1833 elején Pekingre rohanjanak; tervök azonban kitudatott. E' fölött még más két hasonló egyesület is fényre jött, 's tagjai elfogatván főbenjáró törvényszék előtt állanak. — A' chi-

nalak közt nagy vágy uralkodik most a' kiköltözésre is 's ez oka, hogy az indiai archipelagus legtöbb szigetei chinaikkal tömve. Ezek azonban helyzetekkel nem igen látszanak elégülve, 's hihető egyesületre léptek a' chinai dynastia megbuktatására. E' társaság fő törzsöke a' Triades-társaság; tagjai titkos jelekkel és szólásmóddal élnek. Legujabb időkben e' társaságba számos férfi állott, 's most egyiknek „tengeri- 's szárazföldi“ másiknak „jogos fölkelő társaság“ a' neve. E' két társaság valamennyi gyarmatra terjed, 's „a' nagy testvéreknek“ engedelmeskedik. A' főtársaság 4. 8. 12. kisebb társaságra, 's ezek ismét más ágakra oszlanak. Mindenik ágnak feje van, kinek „idősb testvér“ a' neve. A' kiköltözők, kik a' Tangi halmoktól (China) érkeznek, új érkezőknek, rókáknak neveztetnek. Mihelyt valamely gyarmaiba érnek, a' titkos társaság azonnal követeket küld hozzájuk, fölszólítani őket a' társaságba lépés iránt. Jaj nekik! ha megtagadják ezt, mert szabályszerű üldözésbe vétetnek. E' társaságok azonban egymás közt is gyakran civakosznak, 's megtörténik, hogy az új érkező ha egyik társaságba beáll 's a' másikba nem, még üldöztetik is. Azon chinaikat, kik pénzt szerettek magoknak, 's Bengálból jönnek, a' halmokra csalják mulatságra, 's ha magányos helyre jutnak, megölik őket, 's pénzüket elszedik, mellynek felét a' társaság kapja, felét azok, kik oda csalták. Ha a' helyhatóságok illy esetekről hírt vesznek, küldenek ugyan embereket a' tettesek elfogatására, de elgondolhatni, milly hiányos e' gyarmatokban az igazság-szolgáltatás. Hogy a' gyilkost meg lehessen büntetni, tanuknak kell ellenök föllállni, kinszereket (Folter) nem mernek alkalmazni, 's ha egyik részen csak két tanu áll is, a' másik részen pedig a' vádlott mellett sok kezes van, soha sem büntetik meg. Az új érkező mindig elhagyatva áll itt; 's ha chinai honfitársai segíteni akarnak is rajta, 's egyik az előljáróságához megyen vádra, száz söt ezer kezes is kel a' titkos társasághul elő a' vádlott részire. Az idegen mellett föllépő vádlók pedig azonnal kénytelenek a' gyarmatot elhagyni, különben a' testvérség üldözését ki nem kerülhetik.

N É M E T O R S Z Á G.

Junius 2dikán tizedében számos német tért háromévi szolgálat után Algierből Marseillebe vissza. Többnyire néhai göttingai, marburgi, tübingai 's a' t. tanulók, kik tiltott szövetezések miatt megszöktek. Várakozásaikban rútul csalatkozva térnek vissza. Arczaik eleven tanuja kiállott szenvedéseiknek. A' francia kormány mindnyájának atiköltséget fizetett Strassburgig.

Flandriából megnyugtató hírek jönek a' termésről, minden gabona jó aratást ígér. — Frankfurti levél szerint a' francia és schweizi lapok, mi előtt a' németországi előfizetők, olvasó társaságok, vagy ujság-szerkesztéseknek kiosztatnának, censura alá vétetnek. Egyik müncheni lap szerint Baviariában e' rendelés már végre is hajtatik. — Az angol királyné testvére a' szász-meiningeni uralkodó hg kíséretében jul. 11kén Frankfurtba 's ugyan e' nap érkezett oda a' bajor királyné is 's a' hessz örökös nagyhg hitvesével.

Monthyon-Franklin társaság Parisban Triest kánonokot ajánlotta Gentben arany emlékpénzre, ki számtalan sokat fáradozik a' szegények és szűkölködők ugyszinte a' gyermekek és süketnémák oktatása körül. Ez nagy megtisztelés volna, mert a' társaság még eddig csak 3szor osztá ki emlékpénzt: 's az egyszer Angliába, egyszer Franciaországba, egyszer Németországba jutott.

T Ö R Ö K O R S Z Á G.

Syriából jött hírek Jerusalemben történt szomorú eseményt beszélnek el. A' görög husvételre oda tóduló zarándokok száma ezidén nagyobb volt, mint valaha. Ibrahim basa tartván a' keresztyén külön felek közt eshető civakodástól maga is Jerusalembé ment husvételre. Nagy szombaton (maj. 3.) mintegy 20ezer zarándok seregle a' szentegyházba. Ibrahim basa maga is oda ment mintegy 300 katonával, 's azokat rend-főntartás végett több ponton állítá föl. Az isteni tisztelet alatt legkevesbé sem zavartaték meg a' csönd, de vége felé néhányan, kik a' nyomasztó hőséget ki nem állhaták, a' kijárást felé omlottak, melly azonban tévedésből be vala zárva. Azon szűk közben, a' melly felé vezet, számos személy ájulva rogyott le 's azoktól, kik utánok siettek, összetiportattak, v. agyon nyomattak. Ez ki magyarázhatlan zavart okozott. Ibrahim basa a' tolongásba nyomult, hogy nyilást szerezzen, de a' tóduló ártól elragadtatva, 's a' hőségtől lenyomasztva, eszméletét veszté, 's tisztei csak iszonyu fáradsággal mentheték ki e' zajongásból a' szabadra, hol azután magához tért. A' legszörnyűbb zavar három órája után szabadulhatott ki és meg a' sokaság, de az egyház pitvara telve lett holtakkal, 125 személy veszté el e' tolongásban életét, közöttük 32 görög 91 örmény és 1 aegyptusi katona. — Mások szerint Ibrahim basa nem volt az egyházban, hanem a' nagy tolongás hírére jött oda, 's az ajtókat árkászok (sappeurs) által hanyatta szét, hogy a' sokaságnak utat nyithasson, mi által tán ezernyinek mentette meg életét, kik különben az egyházban holtan nyomattak volna.